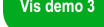

Veiledning til stykke nr. 3:

«Trilling- og tvillingsang»

Kortfattet veiledning:

1. Det anbefales å se først på demo videoen til stykket. Den kan avspilles med -knappen. På iPhone vises denne knappen først etter dette tekstvinduet lukkes.
2. Som demovideoen viser, foreligger stykket i tre forskjellige visningsmåter:
 - Visningsmåte 1: Store tonesymboler. Stykket omfatter 4 sider. Alle 4 sidene spilles etter hverandre. Hver side inneholder kun ett notesystem som viser tonesymbolene for begge hender. Minst to av de fire sidene skal gjennomgås på følgende på måter: først med notearket satt opp på høykant (leseretningen ovenfra og ned) og deretter med langsiden ned (leseretningen fra venstre mot høyre). Hvis eleven mestrer dette uten videre, så kan man med en gang gå over til visningsmåte 2.
 - Visningsmåte 2: Små tonesymboler. Stykket omfatter 2 sider med ett notesystem per side. Minst første side skal gjennomgås på følgende måter: Først med notearket satt opp på høykant og deretter med lang siden ned. I tilfelle eleven mestrer denne siden uten videre, så kan man også her med en gang gå over til neste visningsmåte.
 - Visningsmåte 3: Små tonesymboler. Hele stykket vises på én side med to notesystem. Notesystemene skilles fra hverandre ved hjelp av en tykk grå strek. Notearket i visningsmåte 3 skal stort sett settes opp og leses med langsiden ned.
3. Kun i **visningsmåte 3** finnes -knappen (play) og -knappen (hele partitur).
4. Spiller læreren og eleven i lag så må eleven spille sin stemme en oktav lysere enn notert ellers blir det kollisjoner mellom de to stemmene.
5. Dette stykket og alle påfølgende stykker burde eleven kunne spille på følgende måter:
 - a) Uten å se på tangentene, men ved å følge aktivt(!) med på notene.
 - b) Uten å se på notene men ved å se på tangentene.
 - c) Uten verken å se på notene eller tangentene.
6. De tomme notearkene som er satt inn mellom de forskjellige visningsmåtene skal brukes til å gjøre skrive- og komposisjonsøvelser. (for fremgangsmåte se nedenfor)
7. Lærerstemmen til stykket er ikke bare tenkt som akkompagnement til den noterte elevstemmen. Den skal også brukes til å gjøre improvisasjonsøvelser med eleven (for fremgangsmåte se nedenfor).

Detaljert veiledning:

(Med forklaringer, undervisningsidéer og bakgrunnsinformasjon)

Funksjoner

- Denne veiledningen kan åpnes og lukkes med «?»-knappen oppe i menyen på høyre side. I tillegg kan veiledningen lukkes ved å trykke på «X»-en.

- For å bli kjent med funksjonene i appen anbefales det å se app-guide videoen som kan avspilles ved å trykke på den tilsvarende knappen i appens oppstartsvindu.
- Demovideoen til stykket kan vises ved å trykke på -knappen.
- Hele partituret med ordinære noter (elev- og lærerstemme) kan vises ved å trykke på -knappen (piano 2). Knappen er kun tilgjengelig i visningsmåte 3 da det vises hele sangen på én side.
- Akkompagnementet til stykket kan avspilles ved å trykke på -knappen (play). Knappen er kun tilgjengelig i visningsmåte 3.
- Arket som vises på fremste nivå av skjermen (veiledning, elevstemme eller partitur) kan skrives ut ved å trykke på -knappen. Skal det skrives ut elevstemme så må tekstvinduet lukkes slik at elevstemmen vises på skjermen. Skal det derimot skrives ut partituren som inneholder elev- og lærerstemmen med ordinære noter, så må tekstvinduet lukkes først, i tillegg åpnes partiturvisningen ved å trykke på -knappen.

Forberedende informasjon

- Spiller læreren og eleven i lag så må eleven spille sin stemme en oktav lysere enn notert ellers blir det kollisjoner mellom de to stemmene.
- Stykket presenteres gjennom tre forskjellige visningsmåter:
 1. Visningsmåte 1: Store tonesymboler. Stykket omfatter 4 sider. Alle 4 sidene spilles etter hverandre. Hver side inneholder kun ett notesystem som viser tonesymbolene for begge hender.
 2. Visningsmåte 2: Små tonesymboler. Stykket omfatter 2 sider med ett notesystem per side.
 3. Visningsmåte 3: Små tonesymboler. Hele stykket vises på én side med to notesystem. Notesystemene skilles fra hverandre ved hjelp av en tjukk grå strek.
- Sangteksten til stykket hjelper med å oppfatte rytmen.

Forandringer i notesystemet og spillemåten i forhold til det foregående stykket (Bjørnevals)

- Det illustrerte klaviaturet viser nå bare én tvillinggruppe og én trillinggruppe.
- Notesystemet viser nå bare de tre nederste notelinjene til g-nøkkelen og den stiplede C-linjen. Men det skal læreren fortsatt ikke forklare til eleven. Linjene skal kun hjelpe med orienteringen.
- Begge hender har i motsetning til "Bjørnevalsen" nå en fastsatt spilleposisjon.
- Det finnes ingen dobbeltstrek men det finnes betegnelser som "Da capo al fine" og "Fine".
- De hvite rektanglene er litt kortere enn på "Bjørnevalsen" og varer derfor bare i to slag.

Fremgangsmåte på timen

- En begynner med stykkets visningsmåte 1 (store tonesymboler). I første omgang skal første siden av stykket settes opp med kortsiden ned, slik at begrepene "bjørnehånd" og "musehånd" vises øverst på arket.
- Så plasseres det forrige stykket (med langsiden ned) ved siden av den nettopp oppsatte siden til det aktuelle stykket, og så undersøker læreren sammen med eleven forskjellene mellom notesystemene til de to stykkene.
- Deretter tas det forrige stykket bort og det jobbes videre med den første siden av "Trilling- og tvillingsangen" i visningsmåte 1 (**fortsatt med kort siden ned**). Ved visningsmåte 1 inneholder hver side kun ett notesystem som viser tonesymbolene for begge hender. Leseretningen er ovenfra og ned (vertikal leseretning).
- Nå skal eleven prøve å finne håndposisjonene:
 - Fingrene 2-3-4 av musehånden plasseres på Gess-Ass-B.
 - Fingrene 3-2 av bjørnehånden plasseres på Dess og Ess.

- Nå kan eleven prøve å spille den første siden. Melodien begynner med toner som spilles med musehånden og så overtar bjørnehånden.
- Når eleven klarer å spille den første siden med notarket satt opp på høykant og leseretningen ovenfra og ned, så skal **notarket snus 90 grader til venstre** slik at det illustrerte klaviaturet vises på venstre siden av arket. **Leseretningen er nå fra venstre til høyre, som på ordinære noter.** Nå skal eleven prøve å lese og spille stykket på denne måten.
- Hvis eleven synes at den nye (horisontale) leseretningen er for vanskelig å lese, så kan notarket først **snus bare 20 grader**. Etter hvert kan man mens eleven spiller øke vinkelen gradvis **til 90 grader**. De fleste elevene klarer å nå 90 grader allerede i første eller andre omgang.
- Hvis eleven klarte uten problem å spille de to første sidene i begge leseretninger på visningsmåte 1, så kan man gå over til visningsmåte 2 (små tonesymboler). Hvis det var vanskelig for eleven, så fortsetter man med ark 3 og 4 på visningsmåte 1.
- I visningsmåte 2 begynner en igjen med **kortsiden ned**, og så snur man arket til venstre slik at arket står med langsiden ned.
- Hvis det var lettvis for eleven å spille den første siden av visningsmåte 2 i begge leseretninger, kan man gå direkte over til visningsmåte 3. Hvis det var vanskelig så burde man fortsette med den andre siden av visningsmåte 2.
- Ved visningsmåte 3 skal notarket stort sett settes opp og leses med langsiden ned.
- Ved kattetrillingsnotene* (= Ass´ene) på slutten av det andre systemet kan læreren gjøre eleven oppmerksom på at notelinjen som ligger nedenfor hjelper med å skille mellom kattetrillings- og bjørnetrillingsnoten*.

*) se veiledningen til stykket "Heia!" under punkt "Trillingsposisjon"

Didaktisk informasjon

Viktig! Det burde jevnlig gjøres skrive- og komposisjonsøvelser. Ellers lærer de fleste elevene ikke å lese noter.

PianoSeesaw klaverskolen inneholder spesielle arbeidsark for dette formålet. Disse er står etter de forskjellige visningsmåtene til et stykke eller etter de stykkene som i forhold til det foregående stykket er laget med en forandret notesystemgrafikk. Arbeidsarkene (som her kalles for noteskriveark) viser et tomt notesystem som er laget med den samme notesystemgrafikken som det tilsvarende stykket. Arkene skal skrives ut og brukes på følgende måte:

Skriveøvelse 1: Læreren setter an en tangent (her: en svart tangent **) og eleven skriver den tilsvarende noten på et noteskriveark.

Skriveøvelse 2: Eleven skriver et PianoSeesaw tonesymbol (her: et firkantet tonesymbol som tilsvarer en svart tangent **), læreren setter an den tilsvarende tangenten og eleven kontrollerer om læreren har valgt den rette tangenten. Av og til må læreren selvfølgelig ta feil.

Komposisjonsøvelse 1: Eleven komponerer trinnvis de første 2-4 taktene til en egen sang ved å bruke de fem svarte tangentene**) som Trilling- og tvillingsangen er laget med. Noteverdiene skal enten være fjerdedelsnoter eller halvnoter. Med de første forsøkene på denne komposisjonsøvelsen kan læreren avhengig av elevens motivasjon gjerne overta å spille de tonene som eleven skriver. Læreren kan gjerne også innledningsvis komme med noen forslag til forskjellige motiv som består av 2-4 toner og som eleven kan velge fra. Dersom eleven kommer med egne forslag om hvordan det kunne fortsettes, kan læreren dra seg gradvis tilbake. Føler eleven seg trygg nok til å komme med egne forslag så burde læreren bidra med flere idéer, som eventuelt baserer seg på kun en tone som eleven får velge fra gang til gang. Det er viktig at det å komponere et stykke i begynnelsen gjøres så lett som mulig for den enkelte eleven, for at han ikke mister motet.

**) I skrive- og komposisjonsøvelsene skal hovedsakelig kun noter som ligger innenfor toneforrådet (toneomfanget passer bedre, tror jeg) i det tilsvarende stykket brukes. Trilling- og tvillingsangen består kun av de fem svarte tangentene fra Ciss og opp til Aiss i tett leie. I skrive- og komposisjonsøvelsene til dette stykket

skal derfor kun disse tangentene settes an eller henholdsvis kun skrives med de tilsvarende PianoSeesaw notesymbolene.

Komposisjonsøvelse 2: Eleven finner opp en melodi ved hjelp av pianoet med tonemateriale fra det aktuelle stykket **). Eleven skal prøve å overføre melodien til et noteark på egen hånd. Det anbefales å begynne med korte melodier, ellers blir det for vanskelig for eleven å huske tonene mens melodien skrives opp. For å trene melodihukommelsen til eleven er det viktig å motivere han til å skrive opp et stadig økende antall toner per gang før melodien spilles på nytt for å oppfriske den memorerte melodien.

***) I skrive- og komposisjonsøvelsene skal hovedsakelig kun noter som ligger innenfor toneferrådet (toneomfanget passer bedre, tror jeg) i det tilsvarende stykket brukes. Trilling- og tvillingsangen består kun av de fem svarte tangentene fra Ciss og opp til Aiss i tett leie. I skrive- og komposisjonsøvelsene til dette stykket skal derfor kun disse tangentene settes an eller henholdsvis kun skrives med de tilsvarende PianoSeesaw notesymbolene.

Improvisasjon:

Lærerstemmen til Trilling- og tvillingsangen egner seg bra til å øve på improvisasjon med eleven. Å lære hvordan man improviserer på pianoet og hvordan man spiller etter gehør er like viktig som å lære hvordan man spiller etter noter. Flere tanker rundt dette temaet se nederst ved: **Tanker om: Fritt pianospill, spille etter gehør og spille utenat**

Metodisk sett kunne man med det som ble oppnådd frem til nå gå fram som følgende:

1. Eleven setter mushånden på en trilling og bjørnehånden på en tvilling.
2. Læreren spiller til å begynne med taktene 1-4 til lærerstemmen av Trilling- og tvillingsangen i stadige repetisjoner. Eleven spiller tonerekker med tonene Gess (2. finger, musehånd) og Dess (3. finger, bjørnehånd). Etter noen runder kan øvelsen avsluttes med å spille taktene 5-8 av lærerstemmen.
3. Rytmisk sett, spilles det først kun fjerdedelsnoter og halvnoter. For å få en enkel start kan læreren gjerne fastsette en rytme som eleven skal bruke, f.eks. "fort-fort-sakte". Læreren kan gjerne spille et eksempel til rytmen med de avtalte tonene for å inspirere eleven.
4. B-delen tas med på improvisasjonen. Eleven spiller fortsatt kun Gess og Dess.
5. En tredje tone skal legges til: enten Ass eller Ess. Dersom Ass-en velges først burde det jobbes med kun Essen i neste øvelse og omvendt. Det er også mulig å ta den ene tonen kun i A-delen og den andre kun i B-delen. Fremgangsmåten med å legge til toner burde være fleksibel og kommer til å utforme seg forskjellig fra elev til elev.
6. Begge hender får to toner.
Bjørnehånden: Dess og Ess
Musehånden: Gess og Ass
7. Alle fem svarte tangenter tas med.

Dette stykket og alle påfølgende stykker burde eleven kunne spille på disse måter:

1. Uten å se på tangentene men ved å følge aktivt(!) med på notene (haptisk orientering)
2. Uten å se på notene men ved å se på tangentene (gehørspill)
3. Uten verken å se på notene eller tangentene (haptisk orientering og spill etter gehør)

Tanker om: Fritt pianospill, spille etter gehør og spille utenat

Innledningsvis skal det nevnes at å lære å lese noter er kun meningsfylt for barn som er i stand til å lære å lese skrift (språk). Dette gjelder for de fleste barn som er 6 eller 7 år gammel, noen er yngre, noen er eldre. Dermed

blir de følgende tankene kun relevant for elever som har nådd minst det stadiet. For yngre elever eller elever som er eldre enn cirka 11 år gjelder andre forutsetninger.

Flere og flere pianolærere tilegner improvisasjon, besifring- og gehørspill, (i følgende tekst sammenfattet som "fri pianospilling"), en viktigere betydning enn spillingen etter noter. Dessverre anses ofte den frie pianospillingen på den ene siden og spillingen etter noter på den andre, som to læringsfelt som utelukker hverandre. En som kan spille fritt (improvisere, etter besifring, spille etter gehør) finner ikke lengre motivasjonen til å lære å lese noter og den som har lært å lese noter har blitt fratatt kreativiteten til å kunne noensinne lære seg å spille fritt. Erfaringen viser at denne påstanden ikke er uten substans. Det burde ikke konkluderes med at det derfor undervises kun i ett av disse læringsfeltene, men at begge feltene må håndteres som likeverdige. Mange syns at fri spilling på nybegynner nivå er enklere å formidle enn spillingen etter noter. Dette begrunnes med at noteskriften er veldig vanskelig å lære. Men da blir en til avgjørende faktor fullstendig oversett. Mens man spiller fritt og uten noter er det fullt mulig å hele tiden se på klaviaturet og visuelt kontrollere plasseringen av fingrene. Hvis man spiller etter noter er dette ikke mulig. Her må eleven kunne orientere seg ved hjelp av fingrene uten å se på tangentene. Denne ferdigheten skal i følgende tekst kalles for "haptisk orientering". I de fleste tilfellene er den manglende haptiske orienteringsevnen den egentlige årsaken til at en elev ikke en gang prøver å se på notene. Å se vekk fra tangentene og det medfølgende orienterings- og visuelle kontrolltapet oppbygger på en ubevisst måte en stadig høyere barriere, som til slutt gjør det umulig å i det hele tatt se vekk fra tangentene og opp på notemarket. *) Den haptiske orienteringen er også ved fri spillingen en avgjørende ferdighet. Men der er det riktignok først på viderekommet nivå dersom f.eks. den venstre hånden spiller en akkompagnementsfigur med mange sprang og den høyre hånden må derfor kunne spilles stort sett uten å se på. Eller hvis det skal spilles raske passager hvor øyene kun kan og må sikte på enkelte tangenter og den egentlige kontrollen må overføres til hendenes sensorikk. Denne utfordringen (med flere) oppstår forresten også hvis man spiller utenat. Man kunne derfor absolutt konkludere med at uten utpregede ferdigheter i haptisk orientering vil pianospillingen uansett om det er fri, utenat eller etter noter, aldri være fri for tilfeldige feilspilte tangenter.

*) En annen grunn til hvorfor en elev ikke ser på notemarket dukker ofte opp, hvis det fra begynnelsen av ble jobbet med de ordinære notene som beklageligvis ikke er intuitivt forståelig. Da lærer de fleste elevene på en ubevisst måte at det notemarket uansett ikke tilbyr noe brukbar informasjon og det er derfor meningsløst å se på notemarket. For å unngå at det denne negative holdningen til noter oppstår hos eleven, ble PianoSeesaws tonesymboler utviklet. Disse er umiddelbart forståelig og den ovenfor beskrevne effekten forhindres.